Олександр БЄЛЯЄВ

НАД БЕЗОДНЕЮ

І. ТАЄМНИЧА ДАЧА

Під час своїх прогулянок в(околицях Сімеїза я звернув увагу на самітну дачу, що стояла на крутому схилі гори. До цієї дачі не було навіть дороги. Дача була обгороджена високим парканом з єдиною низенькою хвірткою, яка завжди була щільно причинена. І жодного зеленого куща, ані дерева не видно було над парканом. Навколо дачі — голі уступи жовтуватих скель; між ними подекуди ріс миршавий ялівець і низенькі криві гірські сосни.

"Що за фантазія спала комусь на думку поселитись на цій дикій, голій скелі? Та чи й живе там хто-небудь?" — думав я, блукаючи кругом дачі.

Я ще ніколи не бачив, щоб хто-небудь виходив звідти. Моя цікавість була такою великою, що я, признатись, пробував заглянути на подвір'я таємничого житла з високих скель. Але дача була так розташована, що звідки б я не заходив, я міг бачити тільки невеликий куток двору. Цей куток теж був голий і необроблений, як і навколишня місцевість.

Та після кількох днів спостережень я помітив, що по двору пройшла якась літня жінка в чорному.

Це мене ще більше зацікавило.

— Якщо там живуть люди, то мусять же вони підтримувати хоч який-небудь зв'язок з зовнішнім світом, ну, хоча б ходити на базар по продукти!

Я. почав розпитувати своїх знайомих, і, нарешті, мені пощастило задовольнити свою цікавість. Щоправда, ніхто не знав нічого певного про мешканців дачі, але один знайомий сказав мені, що, судячи з чуток, там живе професор Вагнер.

Професор Вагнер!

Цього було досить, щоб зовсім прикувати мою увагу до дачі. Мені захотілося за всяку ціну побачити незвичайну людину, яка наробила стільки шуму своїми винаходами. Але як?.. Я буквально почав шпіонити за дачею. Відчував, що це було негарно, і все-таки не припиняв своїх спостережень, годинами в різний час дня і навіть ночі просиджуючи за кущем ялівцю, недалечко від дачі.

Кажуть, якщо людина невідступно прагне якоїсь однієї мети, то рано чи пізно вона її досягне.

І ось одного разу рано-вранці, тільки-но розвиднілось, я почув, що таємничі двері у високому паркані рипнули. Я весь насторожився, зщулився і, затамувавши подих, чекав, що буде далі.

Двері відчинились. Високий чоловік з рум'яним обличчям, русявою бородою і навислими вусами вийшов і уважно оглядівся навкруги. Звичайно, це він, професор Вагнер!

Пересвідчившись, що навколо нікого нема, він повільно піднявся вгору, дійшов до невеликого гірського майданчика і почав займатись там якимись зовсім не зрозумілими для мене вправами. На площадці було розкидане каміння різних розмірів. Вагнер підходив до каменів і робив спробу підняти їх, потім, обережно ступаючи, переходив на нове місце і знову брався за камені. Але всі вони були такі великі й важкі, що навіть професіональний атлет навряд чи зсунув би їх з місця.

"Що за дивовижна забава!" — подумав я. Та зненацька я був так вражений, що не міг стримати мимовільного вигуку. Сталося щось неймовірне: професор Вагнер підійшов до великого уламка скелі, більшого за людину, взявся за гострий виступ і підняв уламок з такою легкістю, начебто це був жусок картону. Витягнувши руку, він почав описувати дуги цим уламком скелі.

Я не знав, що й подумати. Або Вагнер мав надприродну силу... — але чому ж тоді він не міг підняти порівняно невеликі камені? — або... Я не встиг закінчити своєї думки, як новий фокус Вагнера ще більше вразив мене.

Вагнер підкинув брилу вгору, мов камінчик, і вона і полетіла, піднявшись метрів на двадцять угору. З хвилюванням я чекав, як ця брила гепнеться на землю. Та вона падала досить повільно. Я нарахував десять секунд, перш ніж брила опустилася вниз. І коли вона була над землею на висоті людського зросту, Вагнер підставив руку, впіймав і вдержав брилу, причому його рука навіть не здригнулася:

— Хо-хо-хо! — весело баском розсміявся Вагнер і далеко відкинув від себе брилу.

Вона, пролетівши деякий час паралельно землі, круто змінила лінію польоту на прямовисну, швидко впала і з страшенним гуркотом розлетілася на куски.

— Хо-хо-хо! — знову розсміявся Вагнер і якось незвичайно стрибнув.

Піднявшись метрів на чотири, він пролетів уздовж майданчика в мій бік. Вагнер, мабуть, не розрахував стрибка, бо з ним трапилась така сама історія, як і з брилою: несподівано він став швидко падати. І коли б не укіс, куди професор упав, він, мабуть, розбився б на смерть. Вагнер упав недалеко від мене, по той бік ялівцевого куща, застогнав і

вилаявся, вхопившись за коліно. Потерши забите місце, він зробив спробу встати і знову застогнав.

Після деякого вагання я вирішив показатися й допомогти вченому.

— Ви дуже вдарились? Вам допомогти? — спитав я, виходячи з куща.

Здається, моя поява не здивувала професора. Принаймні він цього нічим не виявив.

— Ні, дякую, — спокійно відповів Вагнер, — я сам дійду. — І ще раз спробував підвестись, його обличчя перекривилося від болю.

Він навіть відкинувся назад. Нога в коліні швидко пухла. Видно було, що без сторонньої допомоги йому не обійтись.

І я став діяти рішуче.

— Ходімте, поки біль не дуже знесилив вас, — сказав я й підвів його. Професор скорився. При кожному русі хвора нога завдавала йому страждань. Ми повільно підіймались крутим схилом. Я майже ніс Вагнера на собі і сам знемагав під вагою його тіла. Але разом з тим я був дуже задоволений, що таким чином дістав можливість не тільки побачити, але й познайомитися з професором Вагнером, побувати в його житлі. А втім, може, дійшовши до хвіртки, він подякує мені і не впустить у хату? Ця думка непокоїла мене, коли ми підходили до високого паркана дачі. Але він нічого не сказав, і ми переступили заповітну межу, — та навряд чи й міг він що-небудь сказати, йому було зовсім погано. Від болю її струсу Вагнер був майже непритомний. Я теж падав від утоми. І все-таки, перш ніж увести його в дім, я встиг через плече окинути цікавим поглядом двір.

Двір був досить великий. Посередині стояв якийсь прилад, схожий на апарат Морена. В глибині двору, в землі, виднівся якийсь великий,

застелений товстим склом, круглий отвір. Навколо цього отвору, від нього до будинку і ще в кількох напрямах, із землі виступали на відстані півметра одна від одної металеві дуги.

Більше я нічого не встиг розглянути. Назустріч нам з будинку вийшла злякана літня жінка в чорному — його економка, як я потім дізнався.

Ми поклали професора Вагнера в ліжко.

II. ЗАЧАРОВАНЕ КОЛО

Вагнеру було зовсім погано. Він важко дихав і марив з заплющеними очима.

"Невже від струсу може загинути ця геніальна машина — мозок професора Вагнера?" — думав я з тривогою.

Хворий марив математичними формулами і час від часу стогнав. Розгублена економка стояла і тільки безпорадно повторювала:

— Що ж тепер буде? Матінко, що ж тепер буде?..

Мені довелося подати професорові першу допомогу і ходити коло хворого.

Тільки на ранок другого дня Вагнер прийшов до пам'яті. Він розплющив очі й цілком свідомо подивився на мене.

— Дякую вам... — кволо промовив він.

Я дав йому пити, і він, кивнувши мені головою, попросив залишити його. Стомлений турботами вчорашнього дня і тим, що не спав ніч, я,

нарешті, вирішив лишити хворого самого і вийшов надвір подихати свіжим, ранковим повітрям. Невідомий апарат, що стояв посеред двору, знов привернув мою увагу. Я підійшов до нього й простяг руку.

— Не йдіть! Стійте! — почув я за собою приглушений, зляканий голос економки.

І в ту ж мить я відчув, що моя рука раптом стала надзвичайно важка, начебто до неї привісили величезну гирю, яка рвонула мене вниз з такою силою, що я впав на землю. Невидима гиря притиснула кисть моєї руки. З великим зусиллям я одвів руку назад. Вона була червона й боліла.

Коло мене стояла економка і з жалем хитала головою.

— Як же це ви?.. Хіба можна?.. Ви краще не ходіть по двору, а то вас і зовсім сплющить!

Нічого не розуміючи, я повернувся в кімнату й поклав на хвору руку компрес.

Коли професор знову прокинувся, вигляд у нього був уже зовсім бадьорий. Очевидно, у цього чоловіка був надзвичайно здоровий організм.

— Що це? — спитав він, вказуючи на мою руку.

Я пояснив.

— Ви наражались на велику небезпеку, — сказав професор.

Мені дуже хотілося скоріше почути від Вагнера роз'яснення всього незвичайного, що мені довелося пережити, але я стримався від запитань, щоб не турбувати хворого.

Увечері того ж дня Вагнер попросив пересунути його ліжко до вікна і сам заговорив про те, що так зацікавило мене.

— Наука вивчає прояви сил природи, — почав він без передмови, — встановлює наукові закони, але дуже мало знає природу цих сил. Ми кажемо: електрика, сила ваги. Ми вивчаємо їх властивості, використовуємо в своїх цілях. Але кінцеві таємниці своєї природи вони відкривають нам дуже неохоче. І тому ми використовуємо їх далеко не в повній мірі. Електрика в цьому відношенні виявилась більш піддатливою. Ми підкорили цю силу, оволодівши нею, примусили працювати на себе. Ми її переганяємо з місця на місце, збираємо (акумулюємо), витрачаємо в міру потреби. Але сила ваги — це справді найбільш непіддатлива сила. З нею ми повинні миритися, більше пристосовуватись до неї, ніж пристосовувати її до своїх потреб. Коли б ми могли змінювати силу ваги, керувати нею за своїм бажанням, акумулювати, мов електрику, то яку могутню зброю ми б здобули! Оволодіти цією непокірною силою було давнім моїм бажанням.

— І ви оволоділи нею! — вигукнув я, починаючи розуміти те, що сталося.

— Так, я оволодів нею. Я знайшов засіб регулювати силу ваги за своїм бажанням. Ви бачили мій перший успіх... Ох... успіхи іноді дорого коштують!.. — зітхнув Вагнер, потираючи забите коліно. — Для спроби я зменшив силу ваги на невеликій ділянці коло будинку. І ви бачили, як легко я підняв брилу. Це зроблено за рахунок збільшення сили ваги на невеликому просторі мого двору... Ви мало не поплатились життям за свою цікавість, наблизившись до мого "зачарованого кола". Та он, подивіться, — показав він рукою в вікно. — До дачі летить зграя птахів. Може, хоч один з них пролетить над зоною посиленого притягання.

Він замовк, і я з хвилюванням дивився, як наближались птахи... Ось вони летять над самим двором...

І раптом один з них каменем упав на землю і навіть не розбився, а просто перетворився на пляму, яка покрила землю шаром, певно, не товщим за цигарковий папір.

— Бачили?

Я здригнувся,.уявивши, що й мене могла б спіткати така доля. |

— Авжеж, — угадав він мою думку, — ви були б роздавлені вагою своєї власної голови й обернулися б у коржик. — І, знову посміхнувшись, вів далі: — Хима, моя економка, каже, що я винайшов прекрасний засіб зберігати продукти від бродячих котів. "Зовсім їх не знищуйте, — каже вона, — а щоб їхні лапи прилипли: більше не прийдуть!" Так... — сказав він після паузи, — є коти ще шкідливіші й небезпечніші — двоногі, озброєні не пазурами й зубами, а гарматами й кулеметами.

Уявіть собі, яким оборонним засобом стане скорена сила ваги! Я можу влаштувати загороджувальну зону на кордонах держав, і жоден ворог не переступить її. Аероплани падатимуть так, як оцей птах. Навіть більше, снаряди не зможуть перелетіти цієї загороджувальної зони. Можна зробити й навпаки: позбавити наступаючого ворога сили ваги, і солдати, замість того, щоб рухатись, високо підскакуватимуть, безпорадно дригаючись у повітрі... Але все це дрібниці порівняно з тим, чого я досяг. Я знайшов спосіб зменшити силу ваги на всій поверхні земної кулі, за винятком полюсів.

— І як ви цього досягнете?

— Я примушу земну кулю обертатися скоріше, от і все, — відповів професор Вагнер з таким виглядом, начебто йшлося про дзигу.

— Збільшити швидкість обертання Землі?! — не міг я стриматись від вигуку.

— Так, я збільшу швидкість її руху, тоді відцентрова сила почне збільшуватись, і всі тіла на землі дедалі легшатимуть. Якщо ви згодні погостювати в мене ще кілька днів...

— З задоволенням!

— Я почну експеримент, як тільки встану, і ви побачите багато цікавого.

III. "КРУТИТЬСЯ"

За кілька днів професор Вагнер зовсім одужав, коли не зважати на те, що трохи накульгував. Він надовго виходив у свою підземну лабораторію в кутку двору, залишаючи в моє розпорядження свою домашню бібліотеку. Але в лабораторію мене він не запрошував.

Одного разу, коли я сидів у бібліотеці, ввійшов Вагнер, дуже збуджений, і ще з порога крикнув мені:

— Крутиться! Я пустив свій апарат у хід, і тепер побачимо, що буде далі!

Я думав, що станеться щось незвичайне. Але минали години, минув день, нічого не змінилось.

— Почекайте, — посміхався професор у свої навислі вуса, — відцентрова сила збільшується пропорціонально квадрату швидкості. А Земля — чимала дзига, її скоро не розкрутиш!

Ранком, встаючи з ліжка, я відчув нібито якусь легкість. Щоб перевірити себе, я підняв стілець. Він. здався мені значно легшим, ніж звичайно. Очевидно, відцентрова сила почала діяти. Я вийшов на веранду й сів з книжкою в руках. На книжку падала тінь від стовпа. Мимовільно я звернув увагу на те, що тінь пересувається досить швидко. Що б це могло означати? Начебто сонце стало швидше рухатись по небу.

— Ага, ви помітили? — почув я голос Вагнера, який стежив за мною. — Земля обертається швидше, і частіше змінюється день і ніч.

— Що ж буде далі? — зчудовано спитав я.

— Поживемо — побачимо, — відповів професор.

Сонце в цей день зайшло на дві години раніше, ніж звичайно.

— Уявляю, який переполох зчинила ця подія в усьому світі! — сказав, я професорові. — Цікаво було б знати...

— Можете дізнатися про це в моєму кабінеті, там стоїть радіоприймач, — відповів Вагнер.

Я поспішив у кабінет і міг переконатися в тому, що населення всієї земної кулі надзвичайно схвильоване.

Та це був тільки початок. Земля оберталась дедалі швидше. Доба вже дорівнювала лише чотирьом годинам.

— Тепер усі тіла, шо знаходяться на екваторі, втратили одну сорокову частину своєї ваги, — сказав Вагнер.

— Чому тільки на екваторі?

— Там земне тяжіння менше, а радіус обертання більший, отже, й відцентрова сила діє сильніше.

Учені вже зрозуміли, яка їм загрожує небезпека. Почалось велике переселення народів з екваторіальних областей до більш високих широт, де відцентрова сила була меншою. Але поки що зменшення ваги приносило навіть користь: поїзди могли перевозити величезні вантажі, для польоту великого пасажирського аероплана було достатньо малопотужного мотоциклетного мотора, швидкість руху збільшилась. Люди раптом стали легшими й сильнішими. Я й сам відчував, що легшаю. На диво приємне відчуття!

Та незабаром радіо стало приносити й сумніші звістки. Поїзди частіше почали сходити з рейок на уклонах і поворотах, хоч, проте, без особливих жертв: вагони, навіть падаючи під укіс, не розбивалися. Вітер, підіймаючи хмари пилу, який уже не опускався на землю, переходив в ураган. Звідусіль надходили звістки про страшну повідь.

Коли швидкість обертання збільшилась у сімнадцять разів, предмети й люди на екваторі стали зовсім невагомими.

Якось увечері я почув по радіо страшну новину: в екваторіальній Африці й Америці зареєстровано кілька випадків, коли люди, позбавлені ваги, під дією відцентрової сили, що весь час збільшувалась, падали вгору. Незабаром прийшла й нова страхітлива звістка: на екваторі люди вже стали задихатися.

— Відцентрова сила зриває повітряну оболонку земної кулі, яка була "прикріплена" до Землі силою земного тяжіння, — спокійно пояснив мені професор.

— Але... тоді й ми задихнемося? — з хвилюванням спитав я Вагнера.

Він знизав плечима.

— Ми добре підготовані до всіх змін.

— А навіщо ви все це зробили? Це ж світова катастрофа, загибель цивілізації! — не міг я стриматись від докору.

Вагнер був незворушний.

— Навіщо я це зробив, ви дізнаєтесь потім.

— Невже тільки заради наукового експерименту?

— Я не розумію, що вас так дивує, — відповів він. — А хоч би тільки для експерименту. Дивно! Коли проноситься ураган або відбувається вибух вулкану і губить тисячі людей, нікому й на думку не спаде обвинувачувати вулкан... Сприймайте це як стихійне лихо...

Ця відповідь не задовольнила мене. Мимоволі в мене зароджувалося до професора Вагнера почуття недоброзичливості.

"Треба бути недолюдком, не мати серця, щоб заради наукового експерименту прирікати на смерть мільйони людей", — думав я.

Неприязнь до Вагнера зростала в міру того, як моє самопочуття дедалі погіршувалось, та й було від чого: ці жахливі, незвичайні звістки про загибель світу, це мелькання дня і ночі, що все прискорювалось, хоч кого роздратують. Я,майже не спав і став страшенно нервовий. Я мусив рухатись надзвичайно обережно. Навіть від незначного зусилля м'язів я летів угору і бився головою об стелю, — правда, не дуже боляче. Речі втрачали свою вагу, і з ними дедалі важче було справитись. Досить було випадково доторкнутися до стола або крісла, і важкі меблі відлітали вбік.

Вода з умивальника текла дуже повільно, і струмінь теж відхилявся вбік. Наші рухи стали поривчастими. Кінцівки тіла, майже позбавленого

ваги, смикались, мов у картонного паяца, якого приводять у рух нитками. "Мотори" нашого тіла — м'язи — виявились надто сильними для облегшеної ваги тіла. І ми ніяк не могли звикнути до цього нового становища, бо вага весь час зменшувалась.

Хима, економка Вагнера, сердилась не менше, ніж я. Вона скидалася на жонглера, коли готувала їжу. Каструлі й сковороди летіли вгору, вбік; вона поривалась ловити їх і робила безглузді рухи, танцювала, підскакувала.

Зате Вагнер був у чудовому настрої і навіть сміявся з нас.

Надвір я зважувався виходити, тільки понапихавши в кишені каміння, щоб "не впасти в небо". Я бачив, як міліло море, — воду зганяло на захід, де вона, мабуть, заливала береги... На довершення до всього я відчував головокружіння і задуху. Повітря розріджувалось. Ураганний вітер, що дув весь час із сходу, почав начебто вщухати... Адже температура швидко знижувалась.

Повітря розріджується... скоро кінець... У мене було таке бридке самопочуття, що я мимоволі задумувався, яку смерть мені обрати: впасти в небо чи задихнутись. Це гірша смерть, та зате я додивлюся до кінця, що буде з Землею.

"Ні, все-таки краще покінчити відразу", — вирішив я, почуваючи, що задихаюсь, і заходився виймати з кишені каміння.

Чиясь рука зупинила мене.

— Стривайте! — почув я голос Вагнера, що ледве долинав у розрідженому повітрі.

— Час нам спуститись у підземелля!

Він узяв мене під руку, кивнув головою економці, яка стояла на веранді, важко дихаючи, і ми попрямували в куток двору, до великого круглого "вікна" в землі. Я втратив свою волю і йшов як у сні. Вагнер відчинив важкі двері, що вели в підземну лабораторію, і вштовхнув мене. Втрачаючи свідомість, я м'яко впав на кам'яну підлогу.

IV. УВЕРХ ДНОМ

Не знаю, чи довго я був непритомний. Першим моїм відчуттям було те, що я знову дихаю свіжим повітрям. Я розплющив очі й дуже здивувався, побачивши електричну лампочку, укріплену посеред підлоги, недалеко від того місця, де я лежав.

— Не дивуйтесь, — почув я голос професора Вагнера. — Наша підлога скоро стане стелею. Як ви себе почуваєте?

— Дякую, краще.

— Ну, то вставайте, досить лежати! — і він узяв мене за руку. Я підлетів угору, до скляної стелі й дуже повільно опустився вниз.

— Ходімте, я покажу вам свою підземну квартиру, — сказав Вагнер.

Усе приміщення складалося з трьох кімнат: двох темних, що освітлювалися тільки електричними лампочками, й однієї великої з скляною стелею чи підлогою, важко сказати. Справа в тому, що ми переживали, очевидно, той момент, коли земне тяжіння й відцентрова сила зробили наші тіла зовсім невагомими. Це надзвичайно утруднювало нашу подорож по кімнатах.

Ми робили найнесподіваніші піруети, чіплялися за меблі, відштовхувались, стрибали, налітали на столи, іноді безпорадно повисали в повітрі, протягуючи один одному руки. Лише кілька сантиметрів розділяли нас, але ми не могли подолати й такого

простору, поки який-небудь хитромудрий трюк не порушував цієї нестійкої рівноваги. Зсунуті нами речі літали разом з нами. Стілець "ширяв" серед кімнати, склянки з водою лежали боком, і вода майже не виливалася, — вона потроху обтікала зовнішні стінки скла...

Я помітив двері в четверту кімнату. Там щось гуло, але туди Вагнер не пустив мене. В тій кімнаті, очевидно, стояв механізм, що прискорював рух Землі.

Скоро, проте, наша "міжпланетна подорож" скінчилась, і ми опустилися на... скляну стелю, яка віднині мусила стати нашою підлогою... Речей не треба було переміщати, вони самі перемістились, і електрична лампа, укріплена на підлозі, дуже до речі опинилась у нас над головою, освітлюючи нашу кімнату короткими ночами.

Вагнер справді все передбачив. У наше приміщення безперебійно надходило повітря, що зберігалося в спеціальних резервуарах. Ми були забезпечені консервами й водою. "Так ось чому економка не ходила на базар", — подумав я. Перемістившись на стелю, ми ходили по ній так само вільно, як по підлозі, хоч у звичайному розумінні ми ходили вниз головою. Та людина до всього звикає. Я почував себе відносно непогано. Дивлячись униз, під ноги, крізь товсте, але прозоре скло, я бачив під собою небо, і мені здавалося, що я стою на круглому дзеркалі, в якому відбивалося це небо.

А втім, дзеркало відбивало в собі іноді дивовижні і навіть страшні речі.

Економка сказала, що їй треба сходити в дім, бо вона забула масло.

— Як же ви підете? — жахнувся я. — Ви ж упадете вниз, тобто вгору, тьху, чорт, усе переплуталось!

— Я держатимусь за скоби в землі, мене професор навчив. Коли ми ще не перевернулися вниз головами, у нас були скоби в тому будинку, в стелі, і я вчилася "ходити руками", хапалася за них і ходила по стелі.

Професор Вагнер усе передбачив!

Я не чекав такого геройства від жінки. Рискувати собою, "ходити руками" над безоднею через якесь там масло!

— Але все-таки це дуже небезпечно, — зауважив я.

— Не так, як ви думаєте, — заперечив професор Вагнер. — Вага нашого тіла ще незначна, — вона ще тільки почала збільшуватись від нуля, і потрібна зовсім невелика мускульна сила, щоб утриматись. До того ж я її супроводитиму; до речі, мені треба взяти з дому записну книжечку, — я забув її там.

— Але ж зовні зараз нема повітря?

— У мене є ковпаки з стисненим повітрям, які ми . надінемо на голову.

І ці дивні люди, надівши скафандри, начебто вони збиралися спускатись на дно моря, вирушили в дорогу. Подвійні двері захлопнулись. Я почув грюкіт зовнішніх дверей.

Лежачи на своїй скляній підлозі, я припав обличчям до товстого скла і з хвилюванням почав стежити за ними. Двоє людей у круглих ковпаках, стоячи догори ногами і чіпляючись за скоби, прикріплені до землі, швидко "йшли руками" до будинку. Хіба можна уявити собі щось дивовижніше!

"Справді, це не так страшно, — подумав я. — Але все-таки це незвичайна жінка. Що як у неї запаморочиться в голові?.." Вагнер і

економка "піднялися" в тій же позі по східцях на веранду і зникли з очей.

Скоро вони знову з'явилися.

Обоє вже пройшли півшляху, як раптом сталося щось таке, від чого я аж похолов. Економка впустила банку з маслом і, намагаючись підхопити її, зірвалася й полетіла в безодню...

Вагнер зробив спробу врятувати її: він вмить розмотав вірьовку, прикріплену до пояса, і, зачепивши її за скобу, кинувся слідом за економкою. Нещасна жінка падала досить повільно. А Вагнер, щосили відштовхнувшись, рухався значно швидше, і йому пощастило наздогнати Химу. Він уже простяг до неї руку, але не міг. дістати: відцентрова сила відхилила політ Хими трохи вбік. І незабаром економка відокремилась від нього... Вагнер повисів трохи на витягнутій вірьовці і почав повільно підніматися з безодні неба на землю...

Мені було видно, як бідолашна жінка махнула руками... її тіло швидко зменшувалось... Настала ніч і, мов завісою, вкрила цю картину загибелі...

Я здригнувся, уявивши собі останні відчуття економки... Що буде з нею?.. її труп, що не розкладатиметься в холоді всесвіту, вічно літатиме в просторі, поки якесь світило, проходячи поблизу, не притягне його.

Заглибившись у свої думки, я й не.помітив, як увійшов Вагнер і опустився поруч зі мною.

— Прекрасна смерть, — сказав він спокійно. Я зціпив зуби і не відповів. У мені раптом знову прокинулась ненависть до Вагнера.

З жахом я дивився на безодню, що розстилалася під моїми ногами, і вперше з надзвичайною ясністю зрозумів, що небо — не голубий простір

над нами, а безодня... що ми "живемо в небі", приліпившись до пилинки, Землі, і тому нас з більшим правом можна назвати жителями неба, "небожителями", ніж мешканцями Землі. Мізерні небожителі! Земне тяжіння, очевидно, діяло не тільки на наше тіло, а й на свідомість, приковуючи її до Землі. Тепер цей зв'язок порвався. Я відчував неміцність нашого земного існування... Наша свідомість зародилася разом з Землею, в безоднях неба, в безоднях нескінченного простору, і там вона й згасне...

Так думав я, а перед моїми очима діялося щось незвичайне... Від Землі відривалося каміння і падало вгору... Незабаром стали відриватись цілі брили скель. День і ніч змінювали одне одного ще швидше. Сонце проносилось по безодні-небу, і наставала ніч, зорі линули з такою ж шаленою швидкістю, і знову сонце, і знову ніч... Ось у світлі сонця я бачу, як зірвався і впав паркан, відкривши горизонт. Я бачу висохле дно моря, спустошену землю... Я бачу, що скоро кінець...

Та на Землі ще лишилися люди... Я чую, як говорить невеликий гучномовець нашої радіостанції...

Земля спустошена майже до полюсів. Усе гине... Це остання вціліла радіостанція на острові Врангеля. Вона подає сигнали, жде і не дістає відповіді... Радіохвилі летять у мертву пустоту... Мовчить Земля, мовчить і небо. Дні і ночі так швидко змінюються, що все зливається в імлу... Сонце, пролітаючи по небу, креслить вогненну смугу на темному фоні, — разом з останніми залишками атмосфери Земля втратила своє голубе покриття, світло небесної блакиті... Місяць став менший, Земля вже більше не може втримувати свого супутника, і Місяць віддаляється від Землі...

Я відчуваю, як товсті стекла нашої підлоги напружились, стали опуклими, дрижать... Скоро вони не витримають, і я провалюся в безодню...

Хто це бурчить коло мене? А, професор Вагнер. Я насилу підводжуся: шалена швидкість Землі наповнила свинцем моє тіло. Я важко дихаю...

— Ви!.. — злісно звертаюсь до професора Вагнера. — Навіщо ви це зробили? Ви погубили людство, ви знищили життя на Землі... Відповідайте! Зараз же зменшіть швидкість руху Землі, інакше я...

Але професор мовчки заперечливо хитає головою.

— Відповідайте! — кричу я, стискуючи кулаки.

— Я не можу нічого зробити... очевидно, допустив помилку в обчисленнях.,.

— Так ви заплатите за цю помилку! — закричав я і, зовсім знавіснівши, кинувся на Вагнера й почав його душити...

В ту ж мить я відчув, як тріщить наша підлога, лопається скло, і я, не випускаючи Вагнера, лечу з ним у безодню...

V. "НОВИЙ СПОСІБ ВИКЛАДАННЯ"

Переді мною усміхнене обличчя професора Вагнера. Я здивовано дивлюся на нього, потім навколо себе.

Ранній ранок. Голубий полог неба. Вдалині синіє море. Біля веранди спокійно пурхають два білі метелики. Повз мене проходить економка з великим куском вершкового масла на тарілці...

— Що це?.. Що все це означає? — питаю я професора.

Він посміхається в свої довгі вуса.

— Прошу пробачення, — каже Вагнер, — що я без вашого дозволу і навіть ще не знайомий з вами, використав вас для одного експерименту. Якщо ви мене знаєте, то вам, мабуть, відомо, що я давно працюю над розв'язанням питання, як одній людині вмістити величезну масу сучасних наукових знань. Я особисто, наприклад, досяг того, що кожна половина мого мозку працює самостійно. Я знищив сон і стомлюваність.

— Я читав про це. Вагнер кивнув головою.

— Тим краще. Але це не всім доступно. І я вирішив використати для педагогічних цілей гіпноз. Адже кінець кінцем і в звичайній педагогіці є частка гіпнозу... Сьогодні рано-вранці я вийшов на прогулянку і помітив вас... Ви вже не перший день вартуєте за кущем ялівцю? — спитав він з веселою іскоркою в очах. Я зніяковів.

— Ну, от я й вирішив покарати вас за вашу цікавість, загіпнотизувавши...

— Як, невже все це було...

— Тільки гіпнозом, з того самого моменту, як ви побачили мене. Певен, що ви все це пережили немов реальність. І вже, звичайно, ніколи в житті не забудете пережитого. Отже, ви мали можливість дістати урок наочного вивчення законів тяжіння і відцентрової сили... Але ви виявились дуже нервовим учнем і під кінець уроку поводились трохи збуджено...

— А довго тривав урок? Вагнер подивився на годинник.

— Хвилини зо дві, не більше. А правда ж, продуктивний спосіб засвоєння знань?

— Дозвольте, — вигукнув я, — а це скляне вікно, скоби на землі!.. — Я простяг руку і враз замовк.

Поверхня двору була зовсім рівна; не було ні скоб, ні скляного круглого "вікна"...

— Так це... теж був гіпноз?

— Ну, звичайно... Признайтеся, що ви не дуже нудились на моєму уроці фізики? Химо, — гукнув він, — кава готова? Ходімо снідати.

© БЄЛЯЄВ О. Р. Хойті-Тойті: Оповідання. — К.: Молодь, 1960. — 100 с. — (Бібліотечка пригод та наукової фантастики).

© СВЄЧНИКОВА Н. І., переклад з російської, 1960.